

فرهنگ

فعالیت

۱- فرهنگ چیست؟ شما چه برداشتی از واژه فرهنگ دارید؟ مجموعه از آداب و رسوم، عقاید یک جامعه که از نسلی به نسلی دیگر منتقل می شود برداشت خود را از واژه فرهنگ بنویسید و به نوبت در کلاس بخوانید. معلم نکات مشترک را روی تخته بنویسد. پس از پایان درس، یکبار دیگر نوشته خودتان و نکات روی تخته را مرور کنید و بگویید برای تکمیل توضیح فرهنگ، چه نکات دیگری را اضافه می کنید.

افراد یک جامعه چه اشتراکاتی باهم دارند؟

فرهنگ، شیوه زندگی فرهنگ یک جامعه چیست؟

به طور کلی، فرهنگ یک جامعه* شیوه زندگی آن جامعه است. آیا تاکنون به شیوه زندگی جوامع مختلف دقت کرده اید؟ افراد یک جامعه برای زندگی در کنار هم از شیوه های مشترکی استفاده می کنند. آنها در چگونگی برقراری ارتباط با یکدیگر، آداب و رسوم و پوشاک و تغذیه، باورها و اعتقادات، قوانین و مقررات، نحوه استفاده از محیط طبیعی و... اشتراکاتی باهم دارند.

جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد و فرهنگ هم بدون جامعه به وجود نمی آید.

رابطه جامعه و فرهنگ چیست؟

قند ساییدن در مراسم ازدواج، ایران

جشن برنج، ژاپن

بازار شناور، تایلند

آیین پذیرایی مردمی از زائران اربعین حسینی (ع)، عراق

مراسم افطاری جمعی، هند

فعالیت

- ۲- اگر اعضای خانواده‌تان برای زیارت یا سیاحت به کشورهای همسایه یا سایر کشورها سفر کرده‌اند، بگویید در هنگام گفت‌وگو از خاطرات سفر به چه نکاتی دربارهٔ شیوهٔ زندگی مردم آن کشورها اشاره می‌کنند؟ **برعهده دانش آموز**
- ۳- اگر دربارهٔ شیوهٔ زندگی یک جامعه در سایر مناطق جهان کتابی خوانده‌اید یا فیلمی دیده‌اید، نکته‌هایی از آن را برای هم کلاسی‌هایتان توضیح دهید. **برعهده دانش آموز**

فرهنگ آموختنی است. فرهنگ پدیده ای آموختنی است یعنی چه ؟

اجتماعی شدن یا جامعه پذیری یعنی چه؟

فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است؛ یعنی از طریق ژن به ارث نمی‌رسد بلکه از راه آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. به همین دلیل، فرهنگ را آگاهی و اندیشهٔ مشترک اعضای یک جامعه نیز می‌گویند.

مورچه‌ها و زنبورها نیز با هم زندگی می‌کنند اما فرهنگ ندارند؛ چرا؟
فرهنگ در جریان (فرایند) اجتماعی شدن آموخته می‌شود.

اجتماعی شدن یا جامعه‌پذیری : اجتماعی شدن فرایندی طولانی مدت از تولد تا آخر عمر است که افراد از طریق آن، زندگی در جامعه را می‌آموزند و خود را با آن منطبق می‌کنند. اجتماعی شدن فرایندی بسیار مهم در زندگی است؛ زیرا بدون آن، افراد نمی‌توانند به زندگی در جامعه ادامه دهند.

در یک جامعه، هر فرد عقاید و باورها، رسوم، قوانین و حتی شیوهٔ ابراز احساسات و هیجانات را از دیگران می‌آموزد و به افراد دیگر یاد می‌دهد. اجتماعی شدن علاوه بر اینکه نیازمند است، سبب تداوم حیات جامعه نیز می‌گردد.

فرایند اجتماعی شدن، نخست در خانواده رخ می‌دهد. خانواده اولین و مهم‌ترین کانون اجتماعی شدن فرد است. پدر و مادر به کودک

یاد می‌دهند که چه چیزهایی خوب و چه چیزهایی بد هستند. به عنوان مثال، کودک در خانواده یاد می‌گیرد : چطور صحبت کند، چگونه غذا بخورد و در نشست و برخاست چه آدابی را رعایت کند، چگونه به مهمان‌ها سلام و تعارف کند، یا پاهایش را جلوی افراد بزرگ‌تر دراز نکند. همچنین یاد می‌گیرد چگونه عبادت و دعا کند و در مراسم مختلف، مثل جشن‌ها یا عزاداری‌ها چگونه رفتار کند.

فرایند اجتماعی شدن در خانواده چگونه اتفاق می‌افتد؟

با بزرگتر شدن فرد، چه عوامل دیگری در فرایند اجتماعی شدن فرد موثر است؟

با بزرگتر شدن فرد، علاوه بر خانواده، رسانه‌های جمعی، دوستان و گروه همسالان و برنامه‌های آموزشی و تربیتی مدرسه نیز چگونگی زندگی

در جامعه و سازگاری با آن را به تدریج به او می‌آموزند. این فرایند بعدها با رفتن به دانشگاه، خدمت سربازی، محل کار و... ادامه پیدا می‌کند.

در فرایند اجتماعی شدن، اجزای لایه‌های فرهنگ یعنی نمادها، هنجارها، ارزش‌ها و عقاید آموخته می‌شوند و به افراد دیگر انتقال می‌یابند.

لایه‌های فرهنگ را نام ببرید؟

لایه‌های فرهنگ

لایه‌های فرهنگ یک جامعه را با ذکر مثال توضیح دهید؟

جنبه‌های مختلف یک فرهنگ را می‌توان به لایه‌های یک پیاز تشبیه کرد. برخی از این لایه‌ها خارجی یا بیرونی هستند؛ مانند نمادها و هنجارها. معمولاً وقتی با جامعه‌ای روبه‌رو می‌شویم، نخست اشکال ظاهری فرهنگی آن را درمی‌یابیم، اما اگر زندگی مردم آن جامعه را بیشتر و دقیق‌تر بررسی کنیم، به جنبه‌های عمیق‌تری از فرهنگ آنها پی می‌بریم. ارزش‌ها و عقاید، لایه‌های عمیق‌تر فرهنگ هستند.

نمادها

نماد چیست؟

نماد، نشانه یا نماینده یک چیز دیگر است به طوری که با دیدن نماد، به یاد آن چیز می‌افتیم. برای مثال، علامت «؟» نماد پرسش و

علامت «!» نماد تعجب است.

کاربرد نمادها در جامعه چیست؟

هر جامعه‌ای برای انتقال مقصود و معانی مورد نظر خود، از انواع معینی از نمادها استفاده می‌کند.

زبان گفتاری و نوشتاری، تصاویر، بناها، نوع پوشاک و همه اشیاء و دست ساخته‌های انسان و همچنین برخی رفتارها نقش نمادین دارند.

این کودک هنگام برخورد با دیگران سلام نمی‌کند - خوب صحبت نمی‌کند - آداب غذا خوردن را نمی‌داند - به دیگران احترام نمی‌گذارد، زیرا فرایند اجتماعی شدن را طی

فعالیت

نکرده است و آینده موفق نخواهد داشت و ممکن است مورد سرزنش جامعه قرار گیرد

- ۴- فرض کنید کودکی از هر نوع ارتباط با آدم‌های دیگر محروم باشد و فقط نیازهای طبیعی‌اش برطرف شود تا زنده بماند. به نظر شما این کودک چه ویژگی‌هایی خواهد داشت؟
- ۵- با توجه به تصاویر این دو صفحه، معنای هریک از نمادها و رفتارهای نمادین را بیان کنید.

هنجارها چه چیزهایی را در بر می‌گیرند؟

هنجارها چیست؟

(**هنجارها، رفتارهای معینی هستند که در یک گروه یا جامعه پذیرفته شده و متداول اند. به عبارت دیگر، به قواعد و شیوه‌های مورد**

قبول یک جامعه برای انجام دادن کارهای مختلف، **هنجار** می‌گویند.) **هنجارها در واقع همه عادت‌ها، آداب و رسوم اجتماعی، مناسک**

مذهبی، قواعد، قوانین و مقررات (قوانین ازدواج، قوانین خرید و فروش، قوانین عبور و مرور و ...) را در بر می‌گیرد.) **مهم‌ترین دلایل پیروی از هنجارها چیست؟**

در هر جامعه مجموعه‌ای از هنجارها وجود دارند که عموم افراد از آنها پیروی می‌کنند (**مهم‌ترین دلایل پیروی از هنجارها، اعتقاد**

به آنها یا حفظ آبرو و احترام یا ترس از مجازات است.) اگر افراد از هنجارها یا شیوه‌های مورد قبول گروه یا جامعه پیروی نکنند (**مجازات**

می‌شوند. این مجازات ممکن است **به صورت سرزنش خود یا دیگران، بوزخند، تمسخر، طرد کردن و محروم نمودن یا مجازات‌های**

رسمی و قانونی باشد.)

اگر افراد از هنجارها یا شیوه‌های مورد قبول جامعه پیروی نکنند چه عواقبی به دنبال دارد؟

برای مثال، فرض کنید در کشور ما فردی در مجلس عزا لباس قرمز بپوشد و بخواد لطیفه بگوید یا در یک مهمانی، یک نفر پیش

از ورود سایر مهمان‌ها و میزبان سر سفره یا میز بنشیند و با عجله شروع به غذا خوردن کند یا دانش‌آموزی هر وقت بخواد وارد مدرسه

شود و از آنجا بیرون برود یا فردی در ایام ماه مبارک رمضان تظاهر به روزه‌خواری کند یا فردی اتومبیل خود را در پیاده‌رو پارک کند.

به نظر شما، در هر یک از این موارد، برخورد جامعه با فرد چگونه است و چگونه او را متوجه رفتار خطای خود می‌کند؟

فعالیت

۶- درباره نمادها و هنجارهای مربوط به سلام و احوالپرسی و تعارفات در چند منطقه کشور متفاوت پرس‌وجو کنید و نتیجه را در کلاس

بیان کنید. بر عهده دانش آموز

نمونه‌هایی از ارزش‌ها را نام ببرید ؟

ارزش‌های افراد با هم تفاوت دارند.

ارزش‌ها و عقاید ارزش چیست ؟

● ارزش یعنی اینکه اموری را خوب، مطلوب و مثبت تلقی کنیم. هر فرد یا اعضای هر گروه و جامعه، اموری را با ارزش می‌دانند و امور دیگری را ناپسند تلقی می‌کنند.

به نمونه‌هایی از ارزش‌ها در جدول روبه‌رو توجه کنید.

افراد بر اساس ارزش‌هایی که به آنها معتقدند رفتار و عمل

می‌کنند. برای مثال فردی که حفظ محیط زیست برایش یک ارزش

است، تلاش می‌کند به حفظ محیط زیست کمک کند. چنین فردی در

مصرف منابع آب و برق صرفه جویی می‌کند، زباله‌ها را از هم تفکیک

می‌کند، در هنگام سفر به همراهانش تأکید می‌کند از پخش کردن زباله

و بلاستیک در طبیعت خودداری کنند و حتی ممکن است با گروهی

— که آنها نیز حفظ محیط زیست را ارزش می‌دانند — به جمع‌آوری

زباله‌ها در طبیعت بپردازد.

با ذکر مثال توضیح دهید که چگونه ارزش‌ها باعث عمل و رفتار می‌شوند ؟

چيست ؟

(ارزش‌های دینی، انسانی و اجتماعی آن دسته از ارزش‌ها هستند که همهٔ انسان‌ها یا اغلب افراد یک جامعه آن را خوب و مطلوب

می‌دانند مانند شجاعت، صداقت، کمک به دیگران، حمایت از مظلوم، احترام به سالمندان و دفاع از وطن.)

● یکی از عوامل مهمی که در شکل‌گیری ارزش‌ها مؤثر است، عقاید دینی است. برای مثال صدقه دادن و انفاق برای فرد مسلمان

یک ارزش است و این ارزش ناشی از اعتقادی است که ما به جلب خشنودی خداوند و اطاعت از او داریم.

برای ما که مسلمان هستیم، اعتقادات اسلامی ملاکی است که با آن هنجارها و ارزش‌ها را می‌سنجیم و هر کدام را که با این اصول

اعتقادی سازگاری دارند، می‌پذیریم.

اعتقادات اسلامی برای مسلمانان چه نقشی دارند ؟

فعالیت

گفت‌وگو کنید

۷- هر یک از هنجارهای زیر مبتنی بر کدام ارزش‌ها و عقاید اسلامی است؟ توضیح دهید.

الف) برخی نانو‌ها، شب‌های جمعه یک یا چند تنور نان خود را به صورت رایگان و صلواتی به مردم می‌دهند. ارزش و اعتقادات دینی

ب) مردها در هنگام ورود به خانهٔ دیگران با صدای بلند «یا الله» می‌گویند. ارزش دینی - عرفی - عقاید دینی - ارزش اجتماعی

پ) افراد در موقع دیدن کودک، «ماشاءالله» می‌گویند. ارزش دینی (چشم زخم)

ت) رزمندگان اسلام هنگام پیروزی در نبرد «الله اکبر» می‌گویند. ارزش دینی - اعتقادی

۸- همهٔ هنجارها، مفید و خوب نیستند. برای مثال، ممکن است در یک گروه دوستان، یک مدل نامناسب لباس به هنجار تبدیل شود یا در بین عده‌ای، فال‌گیری رواج پیدا کند یا یک گروه عادت کنند تیم ورزشی رقیب را با نام‌های زشت خطاب کنند یا در بعضی خانواده‌ها خودنمایی و خرید اسباب و اثاثیهٔ گران قیمت متداول شود. آیا پیروی کورکورانه از همهٔ هنجارها درست است؟ ملاک تشخیص درست و مفید بودن هنجارها چیست؟

خیر-وجود اعتقادات و نمادها و ارزش‌ها در یک جامعه با حفظ یکپارچگی و از بین نرفتن فرهنگ یک جامعه می‌تواند ملاک درست بودن ارزش‌ها و هنجارها باشد

۹- عوامل مختلفی می‌توانند نمادها، ارزش‌ها و هنجارهای یک جامعه را تغییر دهند و در فرهنگ آن جامعه تغییر و دگرگونی پدید آورند. دربارهٔ این عوامل و چگونگی تأثیر آنها بر فرهنگ گفت‌وگو کنید و مثال‌هایی بیاورید.

عوامل	مصادق	تغییر در نمادها، ارزش‌ها و هنجارها
پیشرفت‌های صنعتی و فناوری	زندگی کاشانه‌نشینی (آپارتمان‌نشینی) بیشرفت وسایل حمل و نقل و افزایش مسافرت	خانه‌های چند طبقه، فضای کمتر برای بازی بچه‌ها و ...
رسانه‌های جمعی	ماهواره - موبایل	کم شدن دید و بازدید-گسترش فردگرایی
نفوذ فرهنگی بیگانگان و کشورهای سلطه‌گر	ماهواره‌ها - اینترنت	مدگرایی-تغییر پوشش-تغییر سبک معماری

۱۰- کاربردگه شماره (۱۳) را انجام دهید.

خرده فرهنگ

فرهنگ عمومی هر جامعه، خرده‌فرهنگ‌هایی را در دل خود جا داده است. هریک از این خرده‌فرهنگ‌ها، نمادها و هنجارهای خاص خود را دارد.

موزه لباس محلی، خراسان جنوبی

مراسم سنتی عروسی در یک روستا، گیلان

بازی‌های سنتی، کهگیلویه و بویراحمد

مراسم سینه‌زنی سنتی، بوشهر